

Марина Антонова

(Київ)

ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕЛІЧЕННЯ

У статті перелічення розглядається з позицій лінгвокогнітивної парадигми. З'ясовується граматичний аспект перелічення як базовий рівень його лінгвістичної природи.

Ключові слова: граматичний аспект, перелічення, однорідні члени речення.

The article deals with the analysis of enumeration from the viewpoint of linguocognitive paradigm. Grammatical aspect of enumeration as a basic level of its linguistic nature is defined.

Key words: *grammatical aspect, enumeration, homogeneous parts of the sentence.*

Перелічення неодноразово ставало предметом лінгвостилістичних досліджень [3; 4; 6; 7; 10], натомість в умовах розвитку сучасної лінгвістичної парадигми, **актуальності** набуває вивчення лінгвокогнітивної природи перелічення, одним з аспектів якої є встановлення його граматичного статусу. Цей аспект перелічення набув теоретичного висвітлення у наших дослідженнях [1, с. 4; 2, с. 17–20], в той час як більш детальне вивчення граматичного статусу перелічення як базового рівня його лінгвістичної природи є **метою** цієї розвідки. **Об'єктом** дослідження є перелічення, а **предметом** його граматичний вимір. **Матеріалом** слугують англomовні короткі оповідання *The Secret Self 2: Short Stories by Women*.

Граматичний аспект перелічення визначається передусім наявністю категорії однорідності, яка конститується однорідними членами речення. Відомо, що члени речення є однорідними, якщо вони виконують однакову синтаксичну функцію відносно головного члена речення та поєднані між собою сурядним зв'язком.

Синтаксична одноманітність однорідних членів речення не передбачає одноманіття морфологічного вираження. Хоча частіше синтаксична однорідність визначає і морфологічну [8, с. 99–103]:

He could hear his wife's voice from the sitting room, a childish, unhappy voice, strained (as usual) to the point of tears [11, с. 118].

У вищенаведеному прикладі перелічувальний ряд складається з синтаксично однорідних елементів, представлених означеннями, які натомість не мають морфологічного одноманіття, адже перші два елементи виражені прикметниками, а останній елемент – дієприкметником.

Однорідні члени речення, як правило, розміщуються безпосередньо один за одним. Часто першим у ряді однорідних членів речення є логічно або хронологічно первинні елементи, такі, що традиційно мають більш високий соціальний статус, є більш важливими для людини з точки зору забезпечення умов її існування [9]:

All the circumstances of the case had made it necessary that she should conceal her real life – her only real life – from everyone about her; from her half-invalid irascible husband, his prying envious sisters, and the terrible monumental old chieftainess, her mother-in-law, before whom all the family quailed and humbled and fibbed and fawned [11, с. 28].

У контексті соціального статусу зацікавлення викликає наведений приклад, у якому описується склад родини. Не зважаючи на головуючу роль у родині свекрухи, встановлену з контексту, все ж перший елемент перелічення називає чоловіка, адже соціально визнаним є факт, що роль голови у родині виконує чоловік.

Синонімічні відношення між однорідними членами речення можуть бути як семантично збалансованими, тобто в їх розміщенні немає елемента градації, так і

організованими за принципом зростання. В останньому випадку кожний елемент синонімічного ряду вносить додаткову семантичну інформацію, одночасно виконуючи функцію підсилення всього висловлювання. Розміщення і послідовність однорідних членів речення може бути зумовлена екстралінгвістичними факторами, коли послідовність елементів відображає реальну послідовність самих явищ дійсності [8, с. 99–103]:

Wheeling, tumbling, swooping, the laughter of the Honeymoon Couple dashed against the glass of the veranda [11, с. 12].

Синонімічні відношення між елементами вищенаведеного перелічення не мають принципу градації, так як вони позначають способи донесення та відлунювання сміху.

'Sin and suffering,' she cried now to herself, counting the grease drips down the white front of the stove. 'Sin, pain, death, hell; despair and die' [11, с. 120].

У цьому випадку перелічення розкриває причинно-наслідкову ситуацію вчинення гріха та подальшого спокутування і страждання. Елементи ряду розміщені за принципом градації – кожний наступний елемент вносить додаткове негативне семантичне значення.

Нагромадження однорідних членів у реченні не лише виконує логіко-семантичні завдання, але й увиразнює текст, сприяючи підвищенню його комунікативності:

- ампліфікування дієслівних однорідних членів речення створює ефект наростання енергії, сили, підвищення дії [5, с. 333]:

'She's going to kiss me good night right this minute,' Cousin Eleanor said and got up from the swing and came and bent down and put her hand on each of our shoulders and kissed us, French fashion, she said, first on one cheek and then on the other [11, с. 106].

Накопичення елементів наведеного перелічувального ряду, виражених дієсловами, слугує деталізації та поетапності дії.

- акумулювання прикметникових однорідних членів речення урізноманітнює опис, характеристики когось або чогось та є засобом (змістовного й експресивного) посилення цієї характеристики [5, с. 333]:

To be so wonderful, so brilliant, so learned, and then to say in that queer, boyish voice... [11, с. 13].

Поєднання елементів перелічення, виражених прикметниками, надає повноти опису позитивних внутрішніх якостей персонажу, які натомість контрастують з неочікуваними характеристиками його голосу.

- іменникова однорідність підсилює враження предметної різноманітності та складності [5, с. 333]:

But, oh, I like it here. Radio, sewing machine, book ends, ironing board and that great big piano lamp – peace, that's what I like [11, с. 77].

Елементи перелічення, виражені іменниками, розкривають складність та різноманіття суб'єктивного поняття “спокою”.

У науковому та офіційно-діловому стилях однорідні члени речення використовуються для створення класифікацій, при цьому важливим є дотримання логічних вимог, значеннєвої зіставності та лексико-граматичної сполучуваності у поєднанні однорідних членів речення. У художньому та публіцистичному мовленні ряд однорідних членів речення може поєднувати логічно неоднорідні поняття, які в авторському трактуванні є однорідними. Особливо виразним є вживання у тексті семантично й синтаксично різнотипних однорідних членів речення, що забезпечує неповторний лад мислення і мовлення. Однорідність у художньо-літературному стилі часто набуває тропейного звучання [5, с. 332–333]:

The clouds spoke to her sometimes. They would take shape after shape to amuse her, shapes of swans, of feathers, of charming ladies with fluffy white muffs and toques, of soldiers in white busbies [11, с. 60].

Вищенаведений перелічувальний ряд охоплює логічно несумісні поняття живих та неживих істот, викликані уявою героїні оповідання.

Дослідження питання безсполучникового та сполучникового поєднання елементів перелічення має прямий зв'язок зі стилістичним потенціалом прийому перелічення, адже відсутністю сполучника або його повторенням перед кожним з елементів ряду надається певне смислове або емоційне забарвлення висловлюванню. Так, безсполучникові поєднання часто передають незакінченість думки [3, с. 7]:

She had turned out the light, but the street lamp lit the ceiling faintly, and the tree outside made a lacy network over it as if there were a shadowy grove on the ceiling in which she wandered, turning, twisting, in and out, round and round, hunting, being hunted, hearing the bay of hounds and horns; flying, escaping... [11, с. 26].

Наведене перелічення є зразком письмового типу мовлення. Відсутність сполучників у структурі ряду слугує незавершеності думки, що додатково реалізується графічно – вживанням трикрапки.

Протилежним безсполучниковому зв'язку є вживання одиничного сполучника перед останнім елементом перелічувального ряду з метою надання завершеності висловлюванню: *Klaymongso, curled in her lap, with her torn antique brocade bag, a grubby handkerchief, and a pile of letters from home on top of him, sneezed for reply* [11, с. 7].

Використання багатьох сполучників притаманне письмовому типу мовлення. Багатсполучникові поєднання уповільнюють темп мовлення, роблячи акцент на кожному з однорідних членів речення [3, с. 7]:

Leaves and branches and mirrors in empty rooms became animate. The sisters rustled and scampered and concealed themselves where nobody else was in play that was full of fear, fear that was full of play [11, с. 87].

У цьому прикладі наявні два перелічувальні ряди, у яких сполучник сурядності *and* вживається перед кожним з елементів перелічення з метою їх виокремлення та звернення на них уваги.

Конструкції перелічувального ряду поєднані узагальнюючим словом є характерними для наукового та ділового стилю мовлення. Якщо такі конструкції все ж використовуються у художньому мовленні, то узагальнююче слово виконує роль експресивного фактору, а не обов'язкового елементу і служить для надання висловлюванню завершеності [3, с. 7]:

Supper – cold beef, potatoes in their jackets, claret, household bread [11, с. 15].

Елементи перелічувального ряду семантично поєднані узагальнюючим словом (*supper*) та слугують його деталізації.

Підсумовуючи вищесказане, зауважимо, що граматичний аспект перелічення, в основі якого категорія однорідності, є базовим рівнем лінгвістичної природи перелічення, що розкриває загальні закони його мовної будови і слугує відправною точкою для подальших лінгвокогнітивних досліджень перелічення.

Перспективним є дослідження перелічення на матеріалі економічного дискурсу, зокрема, визначення функцій сполучників у межах перелічувальних рядів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова М.Ю. Перелічення як засіб репрезентації концептуальної інформації в англomовному економічному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Антонова Марина Юріївна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2012. – 20 с.
2. Антонова М.Ю. Перелічення як засіб репрезентації концептуальної інформації в англomовному економічному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Антонова Марина Юріївна. – К., 2011. – 232 с. – Бібліогр. : с. 185–223.
3. Ветвинская Т.Л. Перечисление как стилистический прием (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.663

- “Германские языки” / Татьяна Леонидовна Ветвинская ; Киев. гос. ун-т им. Т.Г. Шевченка. – К., 1970. – 23 с.
4. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка : пособие по курсу общего языкознания / И.Р. Гальперин. – М. : Высш. школа, 1974. – 255 с.
 5. Капелюшний А.О. Практична стилістика української мови : навч. посіб. / А.О. Капелюшний. – Львів : ПАЮ, 2007. – 400 с.
 6. Левашова В.А. Лингвистическая природа и функционирование стилистического приема перечисления (на материале английского языка) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Левашова Валентина Андреевна ; Моск. гос. пед. ин-т ин. яз. им. Мориса Тореза. – М., 1977. – 26 с.
 7. Левинская Р.И. Экспрессивное перечисление в романах Л. Фейхтвангера / Р.И. Левинская // Стилистика исследования художественного текста : сб. науч. труд. – Якутск : Изд-во ЯГУ, 1988. – С. 151–159.
 8. Левицкая Т.Р. Семантические отношения между однородными членами предложения в аспекте перевода / Т.Р. Левицкая, А.М. Фитерман // Сб. науч. тр. Моск. гос. пед. ин-та ин. яз. им. Мориса Тореза. – М. : 1978. – Вып. 127. – С. 97–105.
 9. Российский гуманитарный энциклопедический словарь : В 3-х т. [Электронный ресурс] – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС : Филол. фак. С.-Петербур. гос. ун-та, 2002. – Т. 2. – 720 с. – Режим доступа : <http://slovari.yandex.ru/~книги/Гуманитарный%20словарь/>
 10. Стилистика английского языка : учеб. / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. – К. : Высш. школа, 1991. – 272 с.
 11. The Secret Self 2: Short Stories by Women / [K. Chopin, K. Mansfield, V. Woolf and others]. – London : J.M. Dent & Sons Ltd: London EVERYMAN’S LIBRARY, 1991. – 381 p.